

„Вісти ВУЦВК“.

Культура і Побут

№ 21

Неділя, 23-го травня 1926 р.

№ 21

Зміст. П. Козичкий. До розвитку музичної культури. — Д. Шербаківський. Ф. Ерист. Ще про організацію «художніх наук». — О. Копиленко. Лізахан. — А. Лейтес. Письменник, як читач. Фейлетен. Остап Вишня. Думка. — М. Г. На полі наук. — С. Божко. Література сонгородів. Краєзнавство. І. Сенченко. Україна чи... киларис Катерини II. Фікультура. Д-р В. Блях. Більше уваги на своє здоров'я. Нові видання. Хроніка. Шахи.

До розвитку музичної культури.

(Думки про майбутній сезон).

Організаційна робота на майбутній оперовий сезон розпочалася. Вияснюються загальні риси цієї роботи. Розпочато під керівництвом роботи поміж відповідальними робітниками, приступлено до формування хорів, намічається репертуар, загальний напрям роботи. Отже саме час поділитися думками з приводу майбутнього сезону, подати де-які зауваження.

Як уже зараз виявляється в наступному сезоні українська державна опера набуває міцної бази. Три найбільших оперових сцени — Харківська, Київська й Одеська — об'єднані в одну художню й господарчу одиницю, з найближчою участю режисера-організатора Йосипа Лапицького. План художньої роботи розрахований на три роки, передбачає індивідуалізацію праці кожного театру в той спосіб, що кожен театр мав би «спеціалізуватися» на одному певному напрямкові, стильові (напр. один театр студіює класичний репертуар, другий — сучасний європейський, третій національні форми, то що), з тим, щоб наслідками роботи кожного театру ознайомилися би й інші сцени. Остаточний ефект в цьому напрямкові мусить дати 3-й рік, на перший же рік передбачено вести роботу з основним репертуаром під час першої половини сезону й пересування постановок під час другої.

Не заперечуючи доцільності цього плану, зокрема в наших українських умовах, не можна разом з тим не звернути уваги на ті моменти, що слід було б перевести в життя.

Перше. Це створення ідеологічно організованого активу робітників оперового театру.

В минулому велося (і до тепер ведеться) так: оперовий колектив набирається на біржі, контрахується на рік і після закінчення розлітається в різні місця. Значить, за виключенням певної групи адміністративного персоналу й технічних співробітників та оформлення постановок театр нічого по собі не залишає і на другий сезон має створити інший склад худробітників. Робиться ставка — на постійні зміни, на систематичну каледоскопічність колективу артистичних і керівних сил. Для випадкової антрепризи, що головним завданням має «викачати» потрібну кількість грошей — це явище нормально, але для театру, що хоче стати осередком творчої художньої роботи, що ставить завданням творити, виховува-

ти, ширити музичну оперову культуру — це явище є ненормальним. Досвід театрів, що набули собі художнє лице («Березіль», театр Мейерхольда, МХАТ) — доводить — що ставку треба робити на створення постійного ядра художніх робітників, бо тільки це веде до єдності в праці, до вироблення напрямку.

Що ж має об'єднати такий анархічний по суті елемент, як артистичні й художні сили — в одне монолітне ціле?

Потрібна загальна чітко сформульована керівнича лінія, ясно окреслена установка нового театру української опери. Тут — шлях невинних шукань, що до створення нових удосконалених форм оперового мистецтва, шлях живого, постійного творчого керівництва з боку режисури й художніх сил. От та передумова, що гостро відмежувала б новий оперовий театр від роботи по театрах «приватної антрепризи» з її системою експлуатації артистів, однобокою орієнтації на касу.

Очевидно, що українське оперове об'єднання **роботу над автором**, роботу над удосконаленням оперової форми мусить не забувати. Треба йти звичайно за прикладом великих індустріальних виробництв (згадайте Форда!), де поруч зі щоденною виробничою роботою, йде невинно лабораторно-дослідна робота по випусканню засобів до поліпшення виробництва.

Тут ми щільно підходимо до проблеми реорганізації чи перегляду оперової форми, до створення нового репертуару і до виховання «зміни», — майбутніх робітників для опери.

За цілком конкретне (як частку загальної проблеми) треба поставити створення нової української опери, а для цього слід втягти молодий творчий композиторський актив український до роботи над великими формами, що зміцнить їх кваліфікацію й сприятиме загальному зростові рівня композиторської продукції. Це дасть змогу вийти з переказного репертуару на оригінальний хоча в якійсь мірі.

Щоб покінчити з репертуаром — треба навести кілька зауважень загального порядку. Звичайно використання «холових» опер — річ потрібна, хоч би з боку матеріального.

Але не треба забувати й про «новинки». Практика минулого сезону, що до «новинки» — виявила тенденцію до «пересажування» на Харківську сцену тих новинок, що нещодавно йшли на сценах Москви та Ленінграду. («Соломел», постановки «Севіль-

ського цирюльника», «Доліни» то що). Гадасмо, що можна буде дозволити собі рокиш поставити «новинку» і без попередньої постановки в Ленінграді чи то Москві.

Переходимо тепер до висунутого вище питання про «зміну».

Ясно, що вплив роботи оперових театрів на практику Музвузів, що готують робітників для опери, є великим. Отож слід і тут мати ув'язку в роботі. Зовсім не випадково, що в кожному з трьох «оперових центрів» — Харкові, Києві, Одесі — існують Музінститути. Педагогічний склад цих інститутів (особливо композиторські, диригентські класи та, нічого гріха тайти, і вокальні) — не усюди на належній височині. Мимоволі виникає думка про використання високо-кваліфікованих робітників опери: диригентів, хормейстрів, співаків, як педагогів Музвузів. Це забезпечить їх високо-кваліфікованою педагогічною силою.

Далі. Важливою справою є притягнення до роботи в театрах молодих українських сил, бо в нас так вже повелося, що на гарні амплуа кличуть «варягів», мовляв своїх нема. Так, їх може й немає і не буде, коли не подбати про їх підготовку.

Досвід Харківської Опери висуває, як актуальну проблему — **створення оперової студії**. Молодь — артисти в процесі щоденної праці гостро відчували потребу керівництва, потребу постійної роботи над собою. «Березіль» і «Театр революції» виховали через студії. Звичайно, тут трудно та і не місце накреслювати організаційні форми студійної роботи, але потреба в оперовій студії, що з театром була б органічно зв'язана цілком наспіла.

Тепер ще кілька слів в справах організаційних.

Ми відзначали, як шкідливо відбивається на театрі «посезонне наймання» артистів. Оспівують і розлетяться, а очима стрижуть на сцені академічних театрів, попасати туди є мрія кожного. Це в рівній мірі стосується і до відповідальних керівників. Ми вважаємо, що з цим «перельотництвом» треба назавжди покінчити. Тоді виробиться постійний кадр робітників, певні традиції й форми.

Отже висуваємо такі завдання на майбутній сезон:

Створити міцний ідейно-об'єднаний колектив робітників.

Перевести організацію живих, творчих і артистичних сил, а також своєї автентики.

Мати чітку установку на укріплення і поширення української радянської музкультури, як основне завдання на перший час.

П. КОЗИЦЬКИЙ.

Від редакції. Друкується в порядку обговорення.

Ще про організацію „художніх наук“.

В № 18 «Культури й Побуту» вищено статтю т. Врони, за назвою «Пора організувати художні науки». Стаття ця являється яскрав вчасно. Вона продиктована тим станом, в якому перебуває нині справа з організацією дослідів у всіх галузях мистецьких питань в межах Радянської України.

Справді, у нас,—в галузі мистецтва найменше установи або організації, що розробляла б питання художнього будівництва сучасності, досліджувала б досягнення мистецької культури в минулому—як нашого, так і інших народів в такому масштабі, як це потрібно. Існує науково-дослідча кафедра мистецтвознавства у Києві—та й та, як справедливо констатує т. Врона, ледве животіє. Існує секція мистецтва при Харківській кафедрі історії культури, утворені в Київському художньому інституті дослідчі майстерні, але вони зачорнили через брак коштів. Теж саме стало на перепічці розвіткові семінарів підвищеного типу. До того ж наші дослідники, на думку т. Врони,—схоласти, ідеалісти, історики, археологи й етнографи з вуянівськими підходами, немає марксистів.

Не будемо відштовхувати на випадок тов. Врони проти ВУАН. Не будемо розбирати питання про те, кому саме розробляти питання мистецтва—історикам мистецтва, чи юристам, чи ще кому небудь. Спинимось лише на рецептах, що пропонує тов. Врона для лікування недугів в організації дослідження мистецтва на Україні.

Спочатку фактична поправка: на реорганізаційному засіданні кафедри мистецтвознавства у Києві ухвалено не 3, а 5 секцій. Крім зазначених у тов. Врони секцій передісторичного мистецтва, українського і всесвітнього, додається ще секція теорії мистецтва і секція музики.

Тов. Врона був на цьому засіданні, він сам належить до складу кафедри, сам являється, говорячи його словами однією з тих «тіней», що в цьому «загробному царстві» ухвалили секцію мистецтва. Підходячи до справи «реально і практично», щоб уникнути паралелізму з справою міжвузівського марксо-ленінського семінару, було ухвалено вести працю спільно з секцією літератури і мистецтва цього семінару. Тов. Вроні, що належить до складу і кафедри і семінару, доручено було бути «зв'язуючим звеном» між обома організаціями. При напій бідності на наукові сили і переобтяженість справою, це було найбільш практичним вирішенням справи, і тов. Врона тоді цілком на це погодився.

На цьому ж таки засіданні ухвалено було організувати при кафедрі і секцію музики, а в доповідній записці голови кафедри академіка О. Новицького зазначено і секцію театрального мистецтва. Шлях, на який ставала кафедра,—це шлях Ленінградського інституту історії мистецтв, почасти—Московського інституту археології і мистецтва.

Така установка роботи кафедри, на думку тов. Врони (хоч на засіданні він протеста не заважав), не відповідає життю.

Що ж власне нового пропонує тов. Врона?

Він радить утворити при кафедрі, крім існуючих секцій, ще «секції формально-технічних і технологічних дослідів», а також—«секцію архітектурну». Треба зазначити, що подібні організації з цими самими завданнями існують зараз, і цілком доцільно, при Київському Художньому Інституті, на чолі якого стоїть тов. Врона.

Що до дослідів над питаннями характеру формально-технічного і технологічного—питаннями суто-фаховими, глибоко зв'язаними з мистецькою практикою, то доведеться визнати, що в умовах сучасної української дійсності, такі досліді найкраще можуть бути переведені лише в художніх вузах. Там вони зв'язані з виробництвом, органічно потрібні при самих процесах навчання і мають для переведення максимальну кількість спеціалізованих практиків—висококваліфікованих професорів, художників, мають відповідне оточення—майстерні, матеріали, дарову студентську силу і т. інш.

Якщо тов. Врона каже, що в Київському Художньому Інституті наукове дослідження цих питань не має перспектив за браком коштів, то тут потрібно не перенесення дослідчих майстерень з інституту до кафедри, а потрібні лише певні асигнування. Механічне прилучення їх до кафедри, коштів для них не побільшить, бо кафедра їх сама не має.

Примітка: Що до матеріальних засобів кафедри, то нагадаємо, що в той час, як у Москві та Ленінграді співробітники і аспіранти художньо-дослідчих установ добре забезпечені постійною платнею, і навіть кожна доповідь окрема оплачується, у нас увесь склад кафедри мистецтвознавства, за винятком одного лише керуючого не одержує ні копійки.

Приблизно це ж саме треба сказати і про секцію архітектури. Коли ж в уяві тов. Врони ця секція має на меті не формально-технічні і технологічні досліді, а розробку питань теоретичного й історичного характеру, утворення окремої архітектурної секції при сучасній структурі кафедри (тов. Врона її не міняє), було б не логічним, бо питання по теорії й історії архітектури уже входять в завдання секції теорії мистецтва й історії мистецтва. Коли вводити секцію архітектури, то чому не ввести секцію малярську, різьбярську і т. інш.

Нарешті ще залишається запропонована

О. КОПИЛЕНКО.

Лізахан.

(З мого дорожнього альбому).

Алайські гори піби навскач, вигнувши хребта підбігають до самого міста Фергани. Здається, що якийсь велитень набрав у жменю каміння і жбурнув його на обрій. Каміння впало важко, мццю загрузло в землю і застигло в тому рвучкому хаосі. Кришані, поліровані верхові, похмурі опади й урвища і по них сковзається проміння сонця.

Вдень над містом Фергана нестимно, шалено ялає збожеволіле південне небо. Воно блискучо-зелене, мов нагріте шкло, на ньому сонце палить, як розлотований казковий дракон: Дихаєш гарячим повітрям, мов то цирковий «глотатель огня», що показує фокуси на сцені.

І ще в місті—лісий, дрібний жовтий пил на п'ялах, що здіймається рожево-рудими хмарами.

І незвичайна пудьга. Пудьга заспана пилом, западена сонцем.

Це місто за три тисячі верств від нас, під палючим небом Азії, забуде як оті дикі гори. Почта приходить з центра на восьмий день. А люди знають не те що життя, мабуть знають думки один одного.

Я відчув цю пудьгу, коли приїхав у Фергану. Люди ходять повільно, роблять все поволі—мабуть сонце випалило у них всі бажання, всі пориви.

А може узбеки своєю східною м'якістю впливали на населення міста.

Узбеки, в найспекучішу спеку ходять в бавовняних халатах, ходять поволі, піби на кожному кроці творять надзвичайну справу для Магомета.

Я думав, що живши тут свіжа людина може витримати такої одноманітності. Правда, що мені було цікаво, бо я приїхав спеціально поглянути, як живуть тут люди, мене цікавила кожна нова постать, кожна дрібниця тутешнього життя. Але жити тут роки... це був би подвиг.

Я висловив ці думки товаришці Марії—енергійній, вічно захопленій з прекрасними золотими відблисками іскор у чорних очах. Ще з ними її було відкомандировано сюди на роботу. Вона працювала тут у суді і в жєнівділі і в профспілці і ще там десь. Марія підкинувши крижаль брів і блискавично вогниками очей промовила:

— А, знаємо ми вас... Вам подавай величюї романтики, казкових людей велетнів. Таких людей когось помітити, а спробуйте в буднях, в отакому ведмежому куткові знайти людей, палаючих величюїм бажанням роботи, надзвичайної творчої роботи в умовах одного азійського дикунства, на оцих пустельних просторах мусульманського рабства. А такі люди с... треба вміти бачити їх.

Вона почала розповідати про товаришку Лізу Юхимену, зав'язівділом у Ферганському повіті.

Марія розповіла мені, що Ліза донька якогось переселенця, чи висланця з України. Людина незвичайної енергії, сили волі і завзяття. Вже після революції вона навчилася грамоти і зараз прекрасно читає, пише і увесь вільний час у неї йде на учобу. Хоча вільного часу в неї мало. Бо вона виросла тут серед цієї дичини узбекських кіншаків*). Знає рабське, холопське життя тутешньої живни, замкнутої серед чотирьох стін, безсловесної рабни свого господаря-чоловіка, що має право у всякій час вигнати її.

Тому Ліза пішла в жєнівділ. Ще під час басмачества**), коли небезпечно було за місто вийти вона верхи

*) Кіншак—узбекське село.

**) Басмачі—бандити на схід.

тов. Вроною секція мистецької сучасності — мистецтва революції.

Коли завдання цієї секції розуміти так, як її розумів Ленінградський інститут історії мистецтв, то вона повинна стати складовою частиною секції теорії мистецтва. Над цими питаннями, широко і практично поставленими, працює «соціологічний комітет» Ленінградського інституту: соціологічному комітету і має відповідати секція теорії мистецтва при нашій кафедрі.

Отже і тут треба говорити не про утворення нової секції, а про відповідну широту в розробці завдань, що має собі поставити секція теорії мистецтва.

Ось, здається, і усі головні лінії, що їх пропонує тов. Врона.

Невже ж справді тов. Врона гадає, що запропоновані ним зміни в кафедрі мистецтвознавства зроблять установку її роботи «відповідною життю, продуктивною, потрібною». Невже ж він думає, що це механічне зтулювання до купи кволих «сурогатів» й кустарних форм, дослідних організацій при художньому інституті з напівмертвою київською кафедрою єсть справжня організація художніх наук у всеукраїнському масштабі.

Адже справа з мистецтвознавством на Україні стоїть значно гірше і ще серйозніше, ніж це думає тов. Врона. У нас немає не тільки істориків й теоретиків марксистів, які б розробляли актуальні питання мистецтвознавства, немає ВУЗів, що регулярно постачали б аспірантів до кафедри, майбутніх вчених, навіть звичайних музейних робітників. Наші скарбища мистецьких речей — ті десятки галерей і музеїв України, що зберігають в собі безцінні скарби старого мистецтва й культури, повинні організувати правильно наукове збирання й

дослідження цих пам'яток. Ці музеї й галереї, що так збагатилися в часи революції, мають занадто мало кваліфікованих робітників й що особливо сумно не мають кваліфікованої молоді, не мають тієї «зміни», що має стати на місце й без того нечисленного старшого покоління. У нас немає екскурсоводів, які б знайомили широкі маси шкільної молоді робітництва, селян з тими прекрасними пам'ятниками мистецтва, що їх оточують. В масах стихійно росте інтерес до мистецтва, до культури, число одвідувачів музеїв зростає щороку в колосальній пропорції, а показувати немає кому.

У Києві після великих зусиль, почастило було заснувати археологічний інститут з відділом, між іншим, мистецтва, який й мав виховувати й постачати таких робітників. Були в інституті хибні, переважав теоретизм над практичним знанням, але замість того, щоб реформувати, його в 1924 р. закрили. Коли порушувалося після того питання про утворення такої установи — було відмовлено. Отже в наслідок цього можливості сподіватися, що через якийсь час значна більшість наших музеїв з мистецькими скарбами опиняться або в руках цілковитих неуків, або в руках мало знайомих з краєм, кафедра ж мистецтвознавства, як би добре вона не була поставлена, не матиме правильного регулярного притоку підготовлених аспірантів.

Так стоїть справа з нашою «зміною у Києві». Що ж тоді по інших містах України?

Отже, коли говорити про планову і широкую організацію дослідної роботи в галузі мистецтва, то на нашу думку, вона повинна йти трьома шляхами: 1) для виховання широких кадрів музейних робітників і екс-

курсоводів потрібно негайно утворити спеціальний інститут з широким програмом. Щоби він міг фінансувати роботу з цієї основи. Він мусить бути так сконструйований, щоб в ньому були забезпечені не лише різні дисципліни історії й теорії мистецтва, але знайомство з художньою технікою в різних матеріалах, особливо увага мусить бути звернена на притягування до інституту осіб з спеціальною художньою освітою. Цей інститут з стажуванням в музеях дав би здоровий, вихований не на книжках, а на знайомстві з самими пам'ятниками мистецтва — контингент кваліфікованого молодшака, з якого набирались би й аспіранти до кафедри мистецтвознавства.

Для організації дослідної роботи, як такої, треба розгорнути кафедру мистецтвознавства в інститут мистецтвознавства, приблизно по типу Ленінградського Інституту Історії мистецтв, де була б об'єднана праця не лише істориків, але особливо теоретиків різних галузей мистецтва: пластичного, літератури, музики й театру.

Нарешті для правильної постановки студій формально-технічної й технологічної характеру треба підвести матеріальну базу під існуючі в Київському Художньому Інституті дослідні майстерні, щоб вони мали можливість надати своїй праці і відповідний масштаб й широту, зв'язавшись з художніми технікумами.

На нашу думку, іменню цими трьома шляхами треба йти до розрішення організації художніх наук на Україні.

Д. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ.

Ф. ЕРНСТ.

Від ред. Стаття дискусійна.

мчала в дальні кішлаки організовувати жінок, боротися з деспотизмом чоловіків і закону Корана. Вона тоді провадила свою роботу.

Товариші ралли їй не їздити, але вона не могла всидіти, коли знала, що десь на неї чекають.

Не раз траплялися випадки, коли басмачі робили засідки, щоб її виймати. Але в більшості її попереджали, і вона спасалася на своєму блискучому коні, відстрілюючись з двох револьверів, що завжди були з нею, навіть уночі коли лягала спати — спала озброєна.

Можна це трохи кінематографічно, але факти є факти.

Оці вічні небезпеки мабуть і заставили її не боятися нічого і з усмішкою ставитися до всіх товариських застережень.

Хоча не один Курбаші *** перекладав їй, що виймає — заріже що жінку — шайтана ****).

Тепер Лізу знали по всіх далеких околицях, жінки знали її, як доброго генія. А чоловіки, що деспотично знущалися з своїх жінок, боялися коли жінка говорила, що втече до Лізи і буде там шукати захисту.

За кілька місяців перед тим як я приїхав у т. Лізи помер чоловік і залишився двоє дітей — одному хлопчику три роки і дівчинці

*** Курбаші — ватажок басмачів.

**** Шайтан — диявол по узбекському.

біля двох років. Але мати все не мала часу найняти для дітей няньку, тай платня, мабуть, мала.

Тому коли я прийшов одного дня в женвідділ — був аж надто здивований.

Повна кімната жінок-узбечок у своїх робітничих халатах і чадрах сидіть по-під стінами навишпиньках, повідкривали свої обличчя, і вона, товаришка Ліза розпитує їх по черзі. Вони поспішаючи, захлинаючись своєю своєю мовою розповідають їй про своє горе.

Але з чого я найбільше був здивований, так це в тому, що на обох кінцях столу — праворуч і ліворуч Лізи сидять і бавляться двоє дітей. У руках якісь примітивні цапки, наперці. Діти щось самі до себе розмовляють, або великими, здивованими, очима поглядають на всі боки. Видно, як у їхніх дитячих голівках народжуються якісь цікаві думки і вони тоді лізуть до матері.

Хлопчик протягнув ручку, щоб взяти з рук у матері саяву якоїсь підстаркуваті узбечки, де замість підпису поставила печатку своїм пальцем обмоченим у атрамент. Так тут підписуються неписьменні.

Ліза посміхнулася до хлопчика, Костика, папачку йому не дала, відсунула його і знову бойко заговорила по узбекському. Говорила вона з усмішкою, говорила так живо ніби в неї немає ніяких турбот і піколи вона не стає. Хоча увесь час доводиться

бути в напруженні, щоб задовольнити всіх, щоб справи довго не лежали в суці, щоб зразу поговорити з прокурором.

А з дітьми отак що-дня — іде раком на роботу, забирає їх із собою, сажає на стіл у женвідділі і вони бавляться, або біля неї, або на підлозі, на килимі.

Але ще ні разу не було, щоб Ліза пропустила день. Та вона й сама розуміла значіння своєї роботи.

Бо для узбечок Лізахан *) є єдина захисниця від рабства та деспотизму. Вони йдуть до неї за десятками верств, з далеких кішлаків аби знайти тут правду.

І вона якось вміє розмовляти з ними. Ось при мені влетіла в кімнату підстаркувата жінка. Захлинаючись плаче, плач особливий, глибокий, трагічний, зворушливий, безнадійний. Ця жінка теж вбігла і враз опустилася біля стіни, сіла й почала з плачем розповідати сусідці про своє горе.

Та покірно похитувала головою, жуячи рудий тютюн.

Нова жінка підняла чадру — обличчя все в сльозах, очі підбиті по вилицях, по щоках забігали сльози до підборіддя (в присутності мене жінки в більшості, відкривали лиця, бо я неправовірний, Алах карає, коли показують лице правовірному).

Лізахан почала розпитувати цю жінку

*) Хан — додається до ім'я жіночого, так як у нас сказали б «Лізо́нко» там «Лізахан».

ОСТАП ВИШНЯ.

Фейлетон.

„Думка“

Нація ми співача.

Співачо... Не завжди, положим, добре співачо, — іноді вємо, іноді мимримо, але щоб отак ото коли небудь, хоч раз у житті, хо посидіти — не можна. Не виходить.

Сидиш, приміром, і читаєш що-небудь дуже поважно, і зовсім ні з якого боку не вокально, — ну, хоч, приміром, про переверот у Польщі, — навіть сам не помічаєш, що читаючи «таку серйозну річ», виводиш по-ляхеньку:

«Котилася та ясна зоря

«Та й упала додолу...».

Мабуть нас «українців», господь вишпигав тої глини, з якої тепер ув Опішньому гончарі тих коників, що їм у хвіст свистять, ліплять...

З такого матеріалу, як наш нарід, очевидно не дуже тяжко організувати зразковий хор...

Приміром тому — «Думка»...

Я не кажу, що організатор і керівник «Думки» Нестор Городовенко мало працював, щоб так удосконалити, одшліфувати й довести капелу до такого бездоганного з усіх боків стану...

Незручно в коротенькій «рецензії» паводити статистичні відомості, скільки на цим плі побито смичків, потрошено паличок: це все ж таки «рецензія», а не статистичний звіт...

Без «смичків» не можна. Капела — колектив... А ми, нівроку нам, до колективної роботи такі щирі, як був щирий у мого діда бороженний віл-половий...

Сам-співачеш... А в хорі — два діззи вбік...

Ясно — роботи було, очевидно, дуже багато...

Наслідки — блискучі...

Коли слухаєш «Думку» і заплющивши очі — орган... Ну, достеменносінький тобі орган... П'ятдесят із гаком чоловіка стоїть перед нами на кону, п'ятдесят людських горлянок співає, а виходить ніби одна людина має в горді п'ятдесят отих різного тембру (чи як там воно зветься) струн і водночас дме на ті струни — вони й гудуть...

І діло дійшло не тільки до «Котилася та ясна зоря», а дійшло воно аж до Гайдна, Шумана, Вагнера і ще до якихось дуже знаменитих (прости мене господи, бо я таки не дуже на них розуміюсь) людей у музиці... Західно-європейський репертуар...

Он куди вже сягнули...

І який широченний діапазон!

Вагнер і «Зайчик»...

Гайдн «Козенятко»...

Танцев і «Ой п'яна я, п'яна»...

А найголовніше в тому всьому — те, що відчуваєш, слухаючи в «Думки» Вагнера і захлипаєшся з реготу од «Ой, п'яна я, п'яна»...

Подать уміють...

Ти ото сидиш, уха розвісиш, рота роззявиш (бо дуже ж таки хороше співать), а «Думка» бере пісню, робить з неї орішка і в рота тобі:

— Ковтай, свате.

Чіткість, виразність, завершеність...

Так і з білоруськими піснями...

Співають їх так, ніби вони для капели не чужі, а свої, рідні, що сидять у їй у крові, як і в українські, народи...

Прекрасно...

От як би ми та сілське господарство так могли налагодити як пісню.

Перепічки б самі на полі родили...

Ій бо, правда.

Ой її горе. Справа дуже проста. Чоловік витнав і хоче одружитися з другою, молоденькою. А що був, доки не виплав і вона з плачем верст десять йшла шукати захисту до Лізахан.

Але я помічав, що коли Лізахан говорила з нею та переставала плакати, а потім де-далі лице її яснїшало і вона вже посміхалася. Зразу написали заяву, подзвонили по телефону в суд і справу було налагоджено — жінку буде забезпечено.

Наші робітничі в життєвдїлах не уявляють собі, які особливо важкі умови для роботи на Сході. Можна лише дивуватися тій вірі в свою роботу, з якою працюють там робітничі життєвдїлу.

Через кілька днів, одного гарячого, оксамитового вечора, коли вже у вітах дерев постунали горлички і десь на сході в одному кутку неба ще догорала зоря я пішов віддати т. Лізу, знав, що вона дома.

Ще з снігів я почув, як вона співала щось досить живо, одностонно, граючись словами. Але слова пісні були якісь чудні, дивовижні, я таких ніколи не чув.

Я постукав, Ліза весело привітала мене і трохи пішково дивилася, мабуть помітила, що я чув її пісню. Посміхнулася ясно і показала на дітей:

— Оце поклада спати своїх піонерів, а

без пісеньки спати не хочуть. Хочеш, не хочеш співай мамо...

Я щось промовив у відповідь, але вона мабуть помітила, що я чув її пісню і чекав чогось.

На колінах у неї лежала газета «Правда»:

— Читаю «Правду»... А вони говорять співай... Та оце закачаю їх, а потім ніколи, треба назавтра матеріали приготувати... Я їм і співаю. Передовищо з «Правди» наспівую... читаю для себе і окремі слова наспівую... Все одно не розуміють, а мені так зручніше.

Я швидко й радісно засміявся цій вигадці, співати замість «котика» передовищо з «Правди». Тож я й чув за дверима слова з цієї «пісні» про економіку про закордонну контр-революцію та перспективи нашого господарства.

І що для ото мати співає своїм дітям пісню — статті з газети. Бо ж як інакше — коли їй треба в той час як сидить біля дітей, проглянути, приваляти, газету.

Ми сміялися разом. Ліза ще довго розповідала про свою роботу, розповідала захоплено, гарячо і говорила, що лише радянська влада зуміла спасти від рабства жінку сході.

Але роботи ще багато... Лізі вистачить її на все життя. І вона готова працювати, бо з самого початку революції її ніяк не по-

Письменник, як читач.

(Замітка).

«Я втомився, як той осел, обтяжений дурістю століття» — нарікав в знесиллі і розспуці Густав Флобер, перечитавши силу силенну книг. Флобер був пильний, терплячий читач, що багато вимагав від себе. Щоб написати десять справжніх чесних сторінок власної прози, він закладав свій стіл до писання не одною сотнею книг. Для «Бювара й Пекюше» він перекопав майже усю Паризьку Національну Бібліотеку, вивчивши досконально найдавніші куточки найспеціальніших наук.

Не кожному, проте, письменникові корисно бути таким працюючим читачем, як Флобер або хоч Анатоль Франс. Можна впасти знесиленим, можна остаточно втратити свою індивідуальність під тягарем прочитаних книг, під перехрестним вогнем чужих образів, чужих галок, під тою «енциклопедією дурости», яку завжди можна скласти собі з безконечної купи без розбору прочитаних книг.

«Друкарський варстат — могутнє знаряддя пірнення темноти» — казав колись Рескин. При всій парадоксальності цієї сентенції, вона буде вірна, коли читач з довір'ям поставиться до того моря книг, що — протягом віків — що-року викидає друкарський варстат і стараннями істориків літератури і літературних критиків голосно протискається до читачівської уваги. Місткість читачівської уваги дуже й дуже обмежена. Читач часто стоїть безпорадно перед тим, як на бенкет, вишним, на всякі потрави, літературним столом, що багатим своїм меню загрожує покусувати читачівське травлення, в-край забити вразливий мозок. Вдумливий читач починає серйозно думати про дієту — про невідкладність доцільно регулювати читання, про ковечність найпильнішого одбо-

пліють відпочити хоча на місяць. Все їй ніколи.

Діти спали так спокійно і безтурботно. Ліза сіла за роботу...

... За час мого перебування в місті Фергані, Лізахан одружилася з парубком робітником слюсарем і завзятим мисливцем, що все пропонував мені поїхати з ним на диких кабанів.

Коли я зайшов прощатися з ним перед від'їздом, він попрохав Марію:

— Слухай, Марусю, відкомандируй, будь ласка, сьогодні хоч на годину жінку до дому, бо Майка хвора... Отож зранку як піде і приходить увочі Ліза, а я сам не знаю що їй робити. Відкомандируй, дуже тебе прохаю...

— Та вона ж виїхала сьогодні в кішман Кара-Сопі...

— Знову виїхала і додому не забігла... От...

Я поїхав звідти одного гарячого, палючого півдня. Сліди колес замітало тонким пилком.

Я думав і думаю про те, що я багато ще чого не розумію, не доберусь глибини людської істоти... Але я знаю, що і в далекій Фергані, у тому ведмежому кутку біля Алайських диких гір немає нудьги і є самовіддані люди.

Фергана — Харків.

ру та відсіву, навіть тоді, коли мавши діло з творами кваліфікованих письменників минулого. Бо в літературній продукції (включаючи сюди творчість найвидатніших письменників) більш, як в іншій продукції, жу-желиді.

«З таким багажем не йдуть до потомства» — з жахом говорив Вольтер, переглядаючи — на старості літ — 300 томів свого повного зібрання творів, що готувалося до друку. Він мав рацію. Потомство відмовляється приймати такий великий багаж. З кожним століттям, роблячи йому знову митну ревізію, воно складає з полиць сучасності, як застаріле й біде, довжезні твори найвидатніших письменників, зоставляючи з них тільки «livres uniques».

Хто з широких читачівських мас знає, що Даніель Дефо, окрім «Робінзона Крузо», написав по-над 200 романів і хто тепер читає ці романи? — Ніхто. Хто знає про існування численних п'єс і найгудніших пасторальних романів Сервантеса і хто читає їх тепер? — Ніхто. Для нас існує тільки Сервантес — геніальний автор «Дон-Кіхота», тільки Дефо — автор «Робінзона». Для нас вони вігі усіх лібрі (мужі єдиної книги). І це добре. Коли б ми підходили до цих письменників з чесним педантизмом туповимного історика літератури, працюючи проливлюючи і затамлюючи весь їхній багаж, ми б нічого, окрім нудоти, а то, може, і віспрази, не почувли б в зв'язку з цими йменнями.

В Боккачіо цінає зовсім не те, що він уважав за найцінніше в своїй творчості, не його схоластичні розвідки, проияні думом середньовікової ученості й італійського фанфаронства, а те, що йому зважалося «халтурою». — Його «Декамерон». В Петрарці цінимо не його надуту «Африку», що його сучасникам зважалося найбільшим шедевром, а «Сонати Лаурі», які він писав сором'язливо й між іншим, немов би перепрошуючи за них сучасників.

Кожне нове покоління потребує нового Бедекера (справочника) з історії літератури. Але нащо треба такого нового Бедекера молодому письменництву, провісникові нових поколінь?

Справа наукової організації читачівської праці має особливий інтерес не тільки для широких громадських мас, але і в наших письменницьких умовах.

Питання про письменника, що читає, дуже гостре. В наші дні українського літературного ренесансу, коли ми опостерігаємо великий потік до вивчення великої спадщини західно-європейських культур, проблему читачівського одбору треба зробити наріжним каменем.

Коли для письменника неприпустима річ обернутися в читача своїх власних книг, то так само шкідливо для нього обертатися в еклектичного читача, що приймає геть усе з кононізованих шедеврів.

Яко читач, великий письменник мусить бути тим, що англійці звуть «А great hater», то б то — великим ненависником, охві шедеври він читає з заінтересованням, і він же з заінтересованням відкидає другі.

Такий, приміром, Толстой, що повстав проти Шекспіра — будучи 70-ти літ. Такий Стендаль, що терпіти не може романтиків, і т. д.

Смішно складати списки рекомендованих книг для письменника. Тут підход має бути глибоко індивідуальний. Але можна й треба

Ча полі науковому.

(З праці катедри історії української культури в Харкові).

Катедра має чотири секції: 1) історичну, 2) письменства українського, 3) краєзнавчо-етнологічну та 4) мистецтва. Секція письменства має нині одійти до нової шийно організованої в Харкові катедри письменства.

На історичній секції працювало 12 співробітників (двох членів наукових співробітників та аспірантів), літературній — 9, по етнологічно-краєзнавчій — 6, мистецькій — 5, всього 31 співробітник.

Між роботою окремих секцій встановлено тісний зв'язок. Об'єднує і керує роботою катедри в цьому голова катедри, академик Д. І. Багалій (що стоїть на чолі катедри в дия організації II) та бюро II, куди увійшли також секції та дійсні члени. Відбуваються також пленарні засідання катедри, де виступають представники всіх секцій, робітники одної секції беруть іншої участь у праці інших секцій.

Аспіранти проводили підготовчу роботу за бжжчим керівництвом керівників секцій та загальним — керівника катедри й дійсного члена катедри, проф. М. І. Яворського. Ця підготовка провадилася в двох напрямках — учено-педагогічному та науково-дослідному. Більшість дійсних членів та наукових співробітників є викладачами вищих шкіл по своєму фаху. Таким чином катедра в цілому виконує своє педагогічне завдання. Що до наукової роботи, то її наслідки видно в друкованих працях робітників катедри.

Зараз подаємо короткі відомості про працю тільки однієї секції історичної. Історична секція має два відділи: 1) історія України, 2) історія Росії. На чолі першого стоїть проф. В. О. Барвінський, на чолі другого проф. В. І. Веретенників. Крім окремих засідань, відбуваються спільні засідання всієї секції. Засідання відбуваються майже щотижня. У ція невеличкій замітці нема змоги подати докладні відомості про працю кожного члена секції, отже подається тільки короткі замітки.

Голова катедри, акад. Багалій за ці роки видав кілька поважних праць, як от «Нарис укр. історіогр.» (два випуски), Шевченко та Кирило-метод., «Декабристи на Україні», наершті на початку 1926 року вийшла велика праця присвячена Г. О. Оковороді, нагороджена на Всеукр. конкурс найвищою премією. Нині акад. Д. І. Багалій працює над збірками ним матеріялами у Харкові, Києві та Москві до історії громадського руху на Україні 19 віку.

нагадати молодому поколінню письменників нашого часу про потребу книжної дієти, щоб не обістися поганих книжок.

Белетристу загалом шкідливо читати надто багато белетристики без розбору, як читає салон-кагоновий читач. Наукові й суспільнознавські книги далеко корисніші для письменника.

Тільки та художня книга буде цінна й потрібна для письменника-художника, що може спричинитися до кристалізації його власних образів.

Письменник, що хоче бути рупором епохи, мусить вміти перетрусувати багаж великої історично-літературної спадщини і брати звідти корисне йому й його добі. Мольер, коли йому закінчено плагіят, гордо сказав: «я беру мое там, де його знахожу». І Мольер має рацію.

Треба вміти із складного історично-літературного оркестру, до якого зараз пильно прислухаються наші письменники, вибрати ту струну, що годна викликати не епігонський настрій, не тупу педантичність шкільних зшитків, а бадьоре бажання піти далі — excoisior — вперед і вище.

А. ЛЕЙТЕС.

Голова секції української історії проф. В. Барвінський продовжує свої студії над історією селянства в Гетьманщині та над історією промисловості в Гетьманщині. Ридрукував кілька статтів в галузі архівознавства в журналі «Архівна справа».

Голова секції руської історії проф. В. І. Веретенників працює над питаннями методології історії (підготував до друку два етюд), закінчив працю по історії кабального ховства в Московській Русі.

Дійсний член катедри і секції проф. М. І. Яворський надрукував «Нарис історії України» (V—26), «Україна в епоху капіталізму» кілька праць присвячених історії революційного руху на Україні, підготував до друку методологічну роботу про дослідження історії України 19 віку. Нині працює над великою роботою в історії українського революційного руху на підставі архівних матеріялів та українських як і Москви та Ленінграду.

Дійсний член катедри проф. Н. Ю. М'рява-Авак'янц надрукувала «Читанку з історії України» (т. 1), «Селянські рухи 1902 р. на Полтавщині», «Селянські рухи 1905—7 р. на Україні». Друкується «Як українське селянство вважалося з панамі», «Нариси з історії суду в Лівоб. Україні». Працює над роботою «Економічний розвиток і класова боротьба на Україні в XIX—XX ст.». Переважно працює над економікою XIX в. та історією селянства.

Дійсний член катедри С. М. Іванов надрукував кілька статтів в «Арх. справі» працює над питаннями про землеволодіння в Слоб. Україні та про відьму Пугачівщини на Слободжанщині і самозванців.

Наук. співробітник О. Багалій-Татарінова цдала до друку книгу праць присвячених історії українського декабристського руху, написаних на підставі Ленінград. та Москов. архівів. Крім того, підготувала до друку праці про військові поселення на Україні, частина цієї праці вийде у збірникові катедри.

Науков співробітник В. П. Дубровський надрукував «Жизнь и дела Феодосия Улицкого» адав до друку «Селянські втечі на Лівобіччя України» (1792—1791), написав роботу про гетьмана Д. Апостола та його діяльність, про «Селянські рухи на Черв'ї після реформи 1861 р.». Нині працює над дослідженням реарву на Україні перед 1917 р.

Наук. співробітник Шманкевич працює над історією укр. права, готує до друку працю про братські суди на підставі знайденого ним оригінального до цього часу документа «Книга вєчєстєх справ Любл. преобр. монаст.».

Науков співробітник Тесленко провадила свою працю в галузі археолог. дослідів минувшини України.

Науков співробітник М. Горбань надрукував кілька історіографічних статтів, кілька історичних нарисів з історії України 18 віку, кілька наук.-популярних брошюр. Нині працює над питаннями 1) Гайдамаччина на Лівобережжі, 2) Задіски українськ. панства 18 віку, 3) Політичні алочинні 18 віку на Україні (за матер. Московськ. архів).

Науков співробітник В. Романовський виготував велику працю «Основа та практи. архівної справи». Надрукував статтю про Іф. Федоровича першого українського друкаря.

Аспірант О. Г. Володальченко надрукувала кілька статтів, працює над роботою про Харківський колегіум.

Аспірант М. М. Тіхонов працює над розвідкою «Економічні підсумки реформи 1861 р. на Харківщині».

Аспірант О. Назаренко надрукував «До біографії братів Борисових», адав до друку «Селянські протести на передодні реформи».

Аспірант А. І. Козаченко адав до друку «Невідомі листи Волконських», «Історич. нарис. Полтавщини» «Сел. в революції 1905 р. на Полт.» й ин.

Незабаром має вийти з друку два збірники катедри, один присвячений декабристам на Україні, другий пом'яті Потебні.

М. Г.

Краєзнавство.

Україна чи... кипарис Катерини II.

Поперетжаємо, що літискусії ця замітка ні в якій мірі не стосується... Отже будемо говорити не про закони еретики, а про... способи лікування нервів і про ті можливості та перспективи, що відкриваються в зв'язку з цим.

Розуміється, коли нерви зіпсовані, коли виснажено тіло і розгвинтилась душа, коли остогіяли і остогіли не тільки міські «квадрати і ромби», а й місцеві парки, сквери, бульвари і інші місця домашнього відпочинку,—то лишається тільки здобути моменту чкурнути на курорт, в будинок відпочинку—обов'язково подальше від дому і обов'язково на південь, в Крим, на Кавказ і інші усталені місця. Де-хто (це зовсім не жарт) мріє про... Рів'єру? Рів'єру, не Рів'єру—а «полититись на закордон взагалі хочеться». Поїхати... заллюють очі і... проснутись за межами своєї «благословенної» України, де, це ж ясно (тобто на Україні), крім «халів», рівнини, степу і стацій, нема нічого цікавого...

Але ж уявіть от такий казус, що за кордоном, на Кавказі, ви зустрічаєте людину, який до смерті хочеться взнати, що таке Україна—етнографічна, географічна, промислова, красива, оригінальна, багата на всякі природні дива і т. д. і т. д. Вона вас українця, що лікує свої нерви, або вірніше відпочиває, запитає: розкажіть, що таке Україна (тільки не по підручнику), так розкажіть про ту Україну, що ви бачили, що ви самі знали про неї із своїх мандрівок—(бо ж—коли ви культурна людина, маєте змогу мандрувати тут у нас (на Кавказі, в Криму і т. д.), то очевидно робите це тільки для

поповнення свого вантажу, на Україні здохлого—... розкажіть про Україну так, як німець може розказати про свою Ельбо-Озеро-рейську землю...

Ви скажете... але пробачте—ви не скажете нічого, або майже нічого, бо живучи на Україні—ви все ж таки не знаєте України, хоч би через те, що тут немає ні Алушки, ні Ялти, ні Сочі, ні Казбека з Ельбрусом та Рієнською долиною, хоч би через те, що... ніколи не цікавилися нею.

—Тобто дозвольте, як це—я українцем, не знаю України? Та це ж пробачте, поганний парадокс, не більше... А Хрешатик, Подол, Дніпро (біля Києва), Лопань, Миропосидський сквер і пам'ятник Каразінові—хіба це не Україна? А Сковородинський музей і Каразівка з Деркачами, а Марківський проспект і Дербасівська з Молдаванкою—хіба це фунт ізома? А «Ал» в оповіданні плужанського письменника—хіба це не справжній живий вітер з Поділля?

Отже з першого травня коля Харків—Севастополь збільшила свій рух на кільканадцять додаткових потягів. Харків—Лозова—Запоріжжя (які чудові плавні повз шляху!) Джанкой, Симферопіль... Кримські сонети, Лівадійські красиви, татарські національні типи, «вид на море в ясну погоду», скеля Айвазовського, «Монах та Два», «Ластівчине гніздо», «Кипарис Катерини другої» і «Грот собачки Зізі під хаосом»... і через місяць зворотний рейс Севастополь—Запоріжжя—Харків—Київ.

Ну, а Україна ж, з її «благодатною» природою, красивими, побутом, культурно-історичними, геологічними і іншими своє-

рідними, неповторними особливостями, схо-вищами?

Невже це не цікаве все, не інтересне, невідоме мандруючи од Пирятини до Черкас, од Запоріжжя до Херсона, і Гомеля до Катеринослава і т. д.—не можна «обрести» не тільки фізичного, а й художнього задоволення?

Ні, треба серйозно поставити питання про дослідження й вивчення України, про екскурсії по Україні в першу чергу і в другу—по інших екзотичних країнах.

Треба возати належне старій народовській інтелігенції—вона знала Україну, знала Росію—не з потяга, не з підручника (Печуй-Левицький, Королєнко, Успенський, Мирний і т. д.). А ми... ось приклади—студенти ХНУ роблять екскурсії—в Москву, Ленінград, Крим, Кавказ... Письменники—Волга, Крим, Кавказ, Узбекистан, Кубань і—ні жодної подорожі по Україні... Ніякої цікавості. Але... хто знає, що під Харковом наші селяне ще й тепер оріють сохою (так, так не сім пар волів у плугі, а соха!), хто (крім вузьких фахівців) знає про Ісачківський (на Лубенщині) вулкан, хто знає про Дубові Гряди і їх мікральні джерела на Червоноградщині, хто докладно знає історію славнозвісної Миргородської клямки і її чудесної метаморфози в першокласну лічницю, хто знає про село Натальїно (а їх тисячі!), де майже на кожну хату припадає по приріднику «Більшовика Полтавщини» і про десятки водоспадів на другорядних українських річках? А життя знаменитих Сонгородів, що три десятки із них стали центрами найбільших адміністративних одиниць нашої республіки...

Та хіба мало є чого цікавого тут навколо нас. Треба тільки-но придивитись!

І. СЕНЧЕНКО.

Література сонгородів.

(Подорожнє).

Ми нарисне беремо цей заголовок зі статті тов. Боряка у «Вістях» на цю ж тему писаної ним ще в грудні 22 року. Тоді він наводив зразки провінційної творчості Сонгородів. Сьогодні ми говоримо про те ж саме тому що матеріал за чотири роки мало змінився.

Живучи в Харкові, спостерігаючи як зростають революційні письменники, як вони вибиваючись на широкий кін художньої творчості намацають кращі шляхи самоудосконалення, випилюють найбільш призначні до цього форми і т. д.,—забуваємо ми про безпросвітну темряву, що панує в головах літтворців по тих Сонгородах. Не так далеко від столиці, де гремлять наші літературні висті, у Вовчі, є педагогічний технікум. Переводячи районну конференцію роб-ельників ми мали змогу познайомитись з художньою творчістю студентів цього педагогічного технікуму.

Зібрана ця творчість в рукописному студентському «Журналі вільної творчості» при ВНТ 1926—квітень. Журнал—на 60 сторінок. Крім вступної статті «від редакції» весь він складається з художньої ж таки творчості. Наведемо де-кілько ілюстрацій.

Почнемо з передової:

Закликаючи студентство до співробітництва

в журналі, воно застерігає, «від копіювання» з чужих творів і радить своїм співробітникам в творчості проявляти «побільш фантазії, самостійності, смисливості, виявляти своє власне, свій «сон золотий».

Це, на думку редакції, потрібно тому, що—

...різно дивиться на життя кожна людина,—у кожній (!) своя філософія, викладана життям, кожна з своїх гочки зору каже,—одна що життя на радість нам дано, а другий з суроюю пошматком відріза, життя, це найтяжче зло на землі. Редакція визнає, що

...небагато серед нас справжніх поетів, як кажуть відмічених перстом божим (!) Але—

...лишчємна та людина, яка жодного разу не пробувала що небудь творити головою (!) або руками.

Закінчує редакція передову думкою, що все ж таки журитися молодим письменникам не варт. Хоч вони й неписьменні, але

...можливо під найвищим способом викладання (ховається? С. В.), щось більше ніж зовнішня форма!

Переглянувши ж цей журнал та подивившись, що й справді «ховається» під тим «найвищим способом викладання».

Першою—після передової йде інспіровка Василя Гнилозуба про смерть Леніна. Горє, а не інспіровка.

Треба додати, що співробітників у журна-

лі всього 5—7 чоловік. З них знається один комсомолец. «Програмний» віршом йде отакій вірш Апісімової:

ЖИЗНЬ.

Скільки горя тоски и несчастья
Скільки мук и фланий и слез
и не вижу нигде я участия
во всем мире обман лишь и ложь
И вся жизнь так построена глупо
В ней поема только многовещие
Остальное же проза и проза
И ненужные сердцу волнения и т. д.

І далі в тому ж журналі того ж автора,

Жизнь исковеркала алая мена
Превратив мою грезу весеннюю
в безпросветную ноченьку темную
в ночку темную осеннюю.

—Добре зробив, скажемо ми, а то ще може б чогось набавив «перед своїми глазами».

«Ніч», «темнота»—лейтмотиви всього журналу. Під цим заголовком крім віршів ще є низка прозових річей. В «Ночах», звичайно, домінує «полова проблема». Тільки в одному місці автор «Ночи на берегу Чорного моря» весь нарис вів до того, доки

знонний, ужасно утомлений день сменился прохладной украинской ночью, на горизонте перед (?) моими глазами показалась мачта корабля і я ушел спать.

Полова проблема, чи, правдивіш,—еротика проявляється по різному. В. М. у «Воспоминаниях о Крыму» (полюбили бачити Крим) пише, що її героїня в стої вечірній заклала за голову «маленькие беленькие ручки с беленькими пальчиками».

У. К. в «Казці» наводить таку «потрясающую» картину в діалозі:

Нові видання.

Н. ПАЖИТНОВ. Робітничий рух за кріпацтва. Книгоспілка 1926 р.

Книгоспілка взялася видавати «популярну історико-революційну бібліотеку». Думка добра, вчасна. Дивно тільки чому ця книжка вийшла одною з перших, правда передмова пояснює: «та як кращої книжки ми ще не маємо, то й беремо її до нашої серії».

Шкож влість, коли кращої ще немає, але доводиться зауважити що зараз на починку сповідання було б цікавим для читачів мати книжечку, про робітничий рух за кріпацтва на Україні. Звичайно, читач і про робітничий рух в Росії прочитає книжку—не чуже воно йому. Говорю ж про це тому що в нашій практиці трапляються випадки, що пишуть книжку для українських читачів, а матеріялу найцікавішого й найпотрібнішого для цих читачів нема. Ось, скажемо, ДВУ випустило минулого року дуже непухляку книжку якотсь незнайомця М. О. «Як поміщики ривали селян» (Бібліотека селянина). Так там про оту реформу 1861 року по всіх частинах колишньої російської імперії було розкрито (хоч неважко) проте ж, як саме на Україні поміщики селянам «вовчу волю» дали, подано шматочки нікчемні. А мабуть українському селянинові найцікавіше було б прочитати про те як саме його ділі «виволодили». Правда книжку М. О. похвалив якийсь Б. у «Червоному Шляху». Отож я боюсь, щоб і з робітничим рухом за кріпацтва того не було, бо, прочитавши книжку Пажитнова не знаєш чи були навіть робітники на Україні за кріпацтва. А вони були, і рухи відбулися, матеріяли про це є.

Тепер друга увага. Роботу Пажитнова так скоротили (а вона ще до того так і написана), що лишився каталог, хронологічна таблиця. Сам автор перелік до цього укр. перекладу пише що роботи іншої набуває характеру сухого реєстру. А по правді сказати, то так вона реєстром і є: маса імен маса чисел, маса років—словом те чого треба по змо-зі уникати в популярній брешурі. Пажитнов серйозний вдумливий робітник, та проте оце

перетворення скорочення його праці не можна визнати за владу річ, вона дуже важка.

Тут ще треба зауважити й те що Пажитнов всю свою увагу звернув переважно на рух робітництва в північно-східній частині Росії (Урал-Перм), це накладає певний відбиток на його працю.

Микола Горбань.

Б. Дробинський та М. Колина. «Трясовина»—постановка на дві дії, 10 епізодів. Книгоспілка. Театральна бібліотека 1926 року. Стор. 43, тираж 5.000. ціна 20 коп.

До цього року сюжетність п'єс, розрахованих на сільського споживача, обмежувалася рамками горюжанської війни, з переважним і найхарактернішим мотивом—політичний бандітизм, боротьба з ним та його ліквідація. НЕП'а, мирне будівництво—майже не знайшло собі місця в драматичній літературі (виключаючи алободенні агітки). Виписавшись на «бандинських сюжетах» молоді драматурги на цей рік або примовкають, не наважуючись братися до складних сюжетів відповідей сучасності, або знову і знову переспівують епізоди з горюжанської війни.

Лимовщина дає новий товчок. За її прикладом починають з'являтися цілі навали п'єс на сількорівство, на злодійство куркулів то-що. Як що переглянути п'єси, видані за цей рік, то переважна більшість з них писана на одній сюжет: через злодійство представників влади на місцях (будь то голови сільради, голови КНС, КВД, чи кооперативу.—а то й усі разом) не налагоджується робота на селі і підривається авторитет радлади. Злодійство викриває сількор. За допомогою активістів села злодіїв покарано.

Така й «Трясовина». Пей же докучливий вже сюжет, з поверховою трактовкою, з загальбленням в тарні моменти (за для театральної ефективності), з нехтуванням соціальних моментів.

Післям зрозуміло, що авторів ваблять ті колізії, що їх можна побудувати на глі злодійства, і т. ін., однак село чекає на глибші теми і на глибший підхід до цих тем.

Справилися автори з сюжетом не але. Роз-

Серед композиторів.

В зв'язку з підготовчою роботою до відкриття на Україні трьох українських опер у Києві, Одесі й Харкові, українські композитори розвинули інтенсивну працю в справі утворення оригінального репертуару.

П. Козицький розробляє матеріяли для опери «Маруся-Богуславка» на відому думу тої ж назви. Поза цим він закінчує збірника хорів для школи. В ньому для ознайомлення учнів з музичними творами автор дає зразки хорів різних форм (від куплетних до футі).

Толстияков. Перероблює для опери відомого «Запорожця за Дунаєм»—Гулак-Артемівського. Крім розкладки опери на великий оперний оркестр автор намітив увести нові хоріві й масові сцени, балетні №№, а також додати нову дію—у Султана, куди приводять Івача Карася.

Яновський працює над двома операми: «Лісова пісня» й «1920 рік». Перша—за відомим твором Лесі Українки, а друга—має оригінальне лібрето з життя шахтарів Донбасу року 1920. Обидві опери композитор закінчить до наступного сезону в операх.

Веринський працює над оперою за відомим сюжетом—українською думою «Про Хвеська Андилера».

Костенко розробляє матеріяли до опери «Кармелюк».

Богуславський приступив до написання опери «Гайдамаки» за відомою поемою Т. Шевченка.

Н. Пруслін наново пише музику до опери-сатири «Юнеїла», що в переробці піде в наступному сезоні в театрі ім. І. Франка в Києві.

робка сумлінна. Вони подали його цікаво і ефектно. З формального боку зроблено п'єсу також не але.

На жаль, нема вказівок до постановки і режисерських зауважень, що їх так потребують недосвідчені сільські постановщики.

Видано п'єсу за трафаретом театральної книгозбірні в неприпустимому сполученні жовто-гарячого кольору з зеленим, що прийнято звати: «яєшня з цибулею».

Ю. Смолич.

...Люблю тебе першу,—но знай і последню! После тебя любить никого не стоит! Полюбив разлюбить я не могу! Ты волила любить кого хочеш, но когда если тебе будет тяжело, если будешь несчастлива или ко мне я тебя пойму, пойму твою горе... Любила ли ты кого нибудь?

— Любила—и слезы заблестали на глазах.

— Я это знал, Любовь кладет отпечатки на людей. А где же он?

— Он со всем (?) ушел,—грустно прошептала и привычным жестом (!) заломила руки...

Бачили? Чули?—Отож...

Другі автори ту ж «проблему» висвітлюють у віршах, як от К. Удовиченко:

У тебе рука не дрижить (чого й дрижати? С. В.).

І ти не боїшся пилити?

З тобою коханий нічого не страшно рухаймо вперед до мети!

А далі той же Удовиченко (псевдонім Хома) наводить «драматичну» сцену насильства «на тім боці в очереті», і, закінчуючи гриком однак змалюваної додає:

То був крик безкрайнього (?) відчаю а далі почулось тяжке ридання (а як же! С. В.) і в тому риданні чувся великий жах по чомусь (?) загубленому.—Буде проза.

Бачимо отже, що автори од «аристократичних» умівань наближаються до села. Але даремно ми будемо шукати в тому журналі села таким, як воно зараз є з його громадськими господарськими та культурними потребами, з похучими темами сьогодиньського сільського життя.

1 Оце, приміром, сповідання, що певно спи-

сано з Аксакова (не дивлячись на застереження редакції «не копіювати» С. Б.), звється «Пасека».

Ось витяг з «Пасеки»:

...Я так рано вставал є восходом сонця, умивався понято не желяя (от тобі й маєш неумитого дачника (!) С. В.), а звесние трели соловья слухать є восторгом принимался...

До того часу я сердился на своего беззащитного (?) старика, а потом мое сердце так радостно забилось, голос мой совсем є маленьким моим другом кузнецником затикал, (?), цветочки как будто расшались над моим детским сердцем, которое было только что пламенным, а потом под действием данной обстановки потухло...

... Я осыпал своими цветами его лысую голову, хотел обнять своими маленькими руками шею старика и поцеловать его бледные уста...

Но вдруг старик проснулся и так неожиданно рассмеялся своим дроздящим старческим голосом, что было подтверждением остаться на веки друзьями...

Тут як бачимо, слід за кожним словом ставити такі запитання, бо творчість дійсно «не копіювання».

Все це не щире не «свій сон золотий», а переписано. Так само як не щире й таке слезоточиве твердження у віршові «До товарища».

Чогось я бажаю і сам те не знаю
Думки все в дальність несуться
Все мрію гадаю кращого шукать
А в респіт слізьми заливаюсь

Переписуванням чужого та римуванням завдячує певно й т. Н. Санжаревський отаким віршем:

Ты пришла! Но зачем? Я тебя не просил.
Ты рассеяла мысли туманные
Я так молод еще, я так мало прожил
Так зачем же внедрять мне туманные...
Є й такі твори, як «Ніч» (знов ніч!), де ідеалізується парубоче хуліганство.

І в цей мент молоді дійсно почува в собі сили та енергію, адається перемаже всі перешкоди. Йому адається що він не щось німе, нікчемне, а дійсно великий майбутній діяч. В цей мент молоді, особливо парубки огідні на все. То вони бігають та кричать як оглашенні розносять що навірути них все спить, сплять тихі по селу ріжні витуки. Вони вабувають верби, сплять і біленькі хатки котрі потопляють (ой!—С. В.) у вишневих садках. Сплять і батьки матері і діти ім ніби діла нема до тих що сміється, опіває, кричить! живе щасливим життям.

Оце і все.

Який зі всього висновок? Звідки цей мотлох в голові студентів педтехнізмі, де на стипендіях вчаться активісти?

Од некультурности, личавини нашої, браку нової літератури по школах та ще мабуть од слабого охвату громадською роботою селянських юнаків. А це веде до сновігання по арибашевщині (сонгородського гатунку!) по отих «волевих проблемах».

А скільки цих вовчих сонгородців!...

Ой, багато треба рук прикласти, видавати та поширювати книжок, щоб поволеньки вибікувати цей леп сонгородського ідіотизму, полупання в «почах», «риданнях» та «проблемах», щоб з молоді нашої виростала буйна паросль будівників радянських, а не «альбомних наріцнів».

С. БОЖКО.

Фізкультура.

Більше уваги на своє здоров'я.

Умови й обстановка сучасної міської праці ставлять міцні грудничі під загрозу передчасного психо-фізичного виснаження. Цю небезпеку не можна усунути навіть найширшими законами санітарного законодавства.

Такі моменти, як наприклад, односторонність професійної діяльності—неминучий наслідок поділу праці і спеціалізації—заставляють шукати особливі методи боротьби за здоров'я, збудовані на всебічному використанні біологічних особливостей людського організму, на оборонних його властивостях, зокрема на його здатності саморемонтуватися.

Проте в житті ми, звичайно, на кожному кроці опостерігаємо дивну байдужість і цілковиту зневагу як раз до питань збереження здоров'я.

Недоцільно і безглуздо витрачається маса життєвої енергії у відношенні до людської машини (як ми ходимо, як ми дихаємо, що ми їмо, як ми засидаємо і т. ін.), з спокійним серцем нехтується елементарні правила догляду за будь-якою машиною.

Цілком не використовується для цілей вдосконалення закладені в організм запаси життєвої енергії, навпаки, скрізь і всюди ставляться найрізноманітніші перешкоди для виникнення та розвитку тих психо-фізичних здатностей, що є.

І лише передчасна втрата працездатності та нормальної життєдіяльності, тяжкі хвороби та рання старість змушують, звичайно, з жахом та пізнім каяттям оглянутися на пройдену життєву путь, протягом якої не було використано величезного багатства можливостей, економної витрати та збільшення найбільшої цінності, що її взагалі може мати людина.—здоров'я.

Потреба ранкового туалету—умивання, чистка зубів, миття шкіри і волосся, витрушування одягу, переміна білизни,—уже ні в кого не викликає сумніву. Але внутрішня чистка організму, приведення всього організму в бадьорий, працездатний стан за допомогою спеціальних фізичних вправ, ще не досить усвідомлено і оцінено.

Проведення ранкової індивідуальної гімнастики протягом 10—15 хвилин, сповненої в загартовуванні—(обмивання тіла холодною водою та розтирання цупким рушником)—має на весь організм сприятливий вплив. Гімнастика виравляє м'язи, виявляючи тим вплив і на усі внутрішні органи нашого організму.

Скорочення м'язів служить для вправ та укріплення м'язових волокон. Жили, що проходять внутрі м'язів під час роботи м'язів, то стискаються, то (при послабленні тиску м'язів)—розширюються.

Таким чином відбувається гімнастика жил і при тому тільки тих, що перебувають під безпосереднім впливом дії м'язів.

При різних вправах, що міняють тиск крові, міняється і приплив крові до різних частин тіла. Завдяки цьому відбувається гімнастика стінок жил.

А як що розширення жил не переходить певних меж, то живлова система зберігає здорове середнє напруження, сприятливе для всього організму. При тім відбуваються одночасно і вправи м'язів серця.

Шахи й шашки.

За редакцією І. Л. Якушпольського.

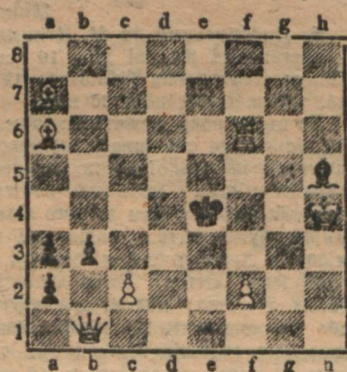
№ 13 23 травня 1926 року.

Умовні значки фігур: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінь, п—пішак.

Завдання № 15.

В. Киндига

Будапешт

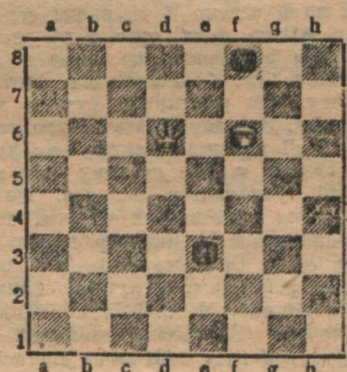

Біл.—Крh1, Фa1, Тf8, Са6, а7 п. с2, fg... (7)
Чорні—Кре4, Сb5, п. а2, а3, b3... (1)
Мат за два ходи.

Завдання № 14

А. А. Савельєва

Таганрог

Біл.—Д. d5, п. f6... (2)
Чорні—п. e3, f8... (2)
Білі виграють.

Всеукраїнський турнір-чемпіонат у шашки, Одеса 1926 р.

У Ч А С Н И К И	1	2	3	4	5	6	7	Всього	Приз
1. Смоляк—Катеринослав	×	1 1/2	1 1/2	0 1/2	1 1/2	1 1/2	11	8 1/2	I
2. Б. Д. Ільїнський—Харків	0 1/2	×	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	11	7 1/2	II+III 2
3. Д. П. Ломазов—Харків	0 1/2	1 1/2	×	11	10	1 1/2	1 1/2	7 1/2	
4. Ф. П. Пономаренко—Полтава	1 1/2	1 1/2	00	×	10	1 1/2	1 1/2	6	
5. А. Г. Зенченко—Київ	1 1/2	1 1/2	01	01	×	1 1/2	1 1/2	5	
6. Лоран—Херсон	0 1/2	1 1/2	0 1/2	1 1/2	1 1/2	×	1 1/2	4	
7. Пальцев—Полтава	00	00	1 1/2	0 1/2	1 1/2	0 1/2	×	3 1/2	

ХРОНІКА. На засіданні бюро Всеукраїнської Шахово-шашечної секції від 17-го травня м. р. затверджено новий склад республіканської кваліфікаційної комісії: П. Я. Глузб-гр (Голова) М. Л. Марський (заступник Голови) А. А. Альохин, Д. Д. Григоренко, Я. С. Вільнер.

Почався Перший індивідуальний шаховий турнір по переписці, організований шахово-шашечною секцією ВРФК. У турнірі беруть участь: 1. Терехов (п. в. Вітка), 2. Бойко (п. в. Олексієво-Леоніно), 3. Цукерник (Харків), 4. Черненко (ст. Перегонівка), 5. Смирін (П. В. Олексієво-Леоніно), 6) Дубінін (Люботин), 7. Харьгозов (містечко Вук), 8. Мальцев (Заворіжжя), 9. (Шоронець (Харків) і 10. Сміслов (Біла Церква).

Передбачається запис до 1-го Колективного шахового турніру (записано 5 уч.), індивідуального шашечного турніру (записано 5 уч.), колективного шашечного турніру (зап. 2 уч.) і 2-го індивідуального шахового турніру (записано 7 учасників).

Всі, хто бажає взяти участь в турнірах направляють заяви секретарю шахово-шашечної секції ВРФК тов. Альохіну (Харків, ВУЦВК, ВРФК).

Серце навчається пристосовуватися до різних рухів, тоб-то доставляти більшу кількість крові працюючим, а тому тим, що більш потребують в промиванні кров'ю органів.

Велике значіння також має і гімнастика кишок.

Завдяки рухам черевних м'язів кишок, то стискаються, то розширюються; тут відбуваються вправи всіх жил і пасокових жил, що проходять в черевній вутровині.

А від цих жил залежить швидко постачання травних органів кров'ю гарного складу. Крім того, частки калу не затримуються в кишечникові і не утворюють отруйних газів, що отруюють увесь організм. Харчові речовини відповідним чином підготовлюються для вбирання і переробки. В організмі зменшується число таких речовин, як жир та інші, що напівзгорюючи, обтяжують організм.

Парешті, гімнастика впливає на мозок і нервову систему. Збільшується вишня тво-

рів: Виникають хитання в степені наповнення жил і пасокових жил головного мозку; притягаються до діяльності центральні нервові органи, як психічні керувальники всіх рухів нашого тіла.

Ранкова зарядова гімнастика має на меті: а) проробку м'язів всього організму; б) виправлення хиб статури тіла; в) збільшений вплив на органи дихання і кровообігу; г) виховання звички до виконання доцільного гігієнічного ранкового туалету, що дає «зарядку» на цілий трудовий день.

Що-денні гімнастичні вправи і водні процедури являють щоденний гігієнічний мінімум.

В повсякденному житті всіх трудящих цей мінімум мусить стати другою звичкою при підготовці себе до трудового дня і повинен доповнювати нашу професійну працю та життєву установку в цілому.

Д-р В. БЛЯХ.